

КО НАС УЧИ ПИСАТИ?

Српски језик је уз математику најзаступљенији наставни предмет у цјелокупном основношколском систему у Републици Српској. У нижим разредима основне школе они чине половину цјелокупних наставних садржаја.¹ Српски језик и математика, дакле, представљају најзначајнији дио материје коју у свом раду ученицима предају професори разредне наставе. Сходно томе за очекивање је и да на студију ове двије дисциплине буду заступљене сразмјерно њиховој заступљености у наставном процесу који изводе професори разредне наставе. Наиме, ако се од професора разредне наставе очекује да ђаке учи прије свега садржајима из математике и српског језика, логично би било да и студенти разредне наставе на свом студију у истом омјеру изучавају градиво и уче се градиву из ове двије области.

Освртом на наставне планове² студијских програма разредне наставе на факултетима у Републици Српској, ништа битно није различито стање ни на факултетима у Федерацији БиХ, лако се уочава да те самјере нема. На оба државна универзитета студиј разредне наставе је конципи-

¹ Наставни садржај *Говорно изражавање и стварање* у првом разреду заступљено је са 120+60 часова годишње, тј. 5 часова недјељно, а од другог до петог разреда овај предмет се зове *Српски језик* и заступљен је са 180 часова (5 недјељно). Сљедећа два разреда *Српски језик* се учи 144 часа годишње (4 недјељно), а у два завршна разреда по 136 часова.

² Приликом израде овог рада направљен је и осврт на историјску димензију проблема пратећи измјене у наставним плановима учитељских школа на тлу данашње БиХ у периоду 1886-1962. године. Пратећи еволуцију ових планова, долазимо до податка да је српски језик, у свим његовим службеним метаморфозама *Земаљски језик* (1886. и 1900), *Српско-хрватски језик* (1930), *Матерњи језик и књижевности* (1949), *Српско-хрватски језик* (1956. и 1962) био заступљен са највећим бројем часова у свим разредима ових школа било да су трајале три, четири или пет година (в. Пејић 2008: 386-395). У наставном плану двогодишње Педагошке академије из Сарајева која је наслиједила ове институције предмет *Сх/хс језик и култура изражавања* био је заступљен у првој години студија, као и предмет *Дјечија књижевности*.

ран по систему 4+1, док је на НУБЛ-у организован по систему 3+2. На оба јавна универзитета³ српски језик и књижевност заступљени су на првој години студија кроз обавезне предмете *Српски језик 1* и *Српски језик 2* са наставним оптерећењем 3+2. На НУБЛ-у се овај курс такође изучава у ова два семестра, али под називом *Српски (мајерњи) језик 1* и *2*⁴ уз оптерећење 2+2.

Курсеви који припадају књижевности на Универзитету у Источном Сарајеву заступљени су кроз обавезне курсеве *Књижевности* 3+3 у трећем семестру и *Књижевности за дјецу* 2+3 у четвртном семестру. На Филозофском факултету у Бањој Луци студенти као обавезан имају предмет *Књижевности за дјецу* 2+2 у трећем семестру, а као изборни им је понуђен курс *Теорија књижевности* у четвртном семестру⁵. На НУБЛ-у просто не постоје курсеве из књижевности⁶. Као курсеве који су из ове области појављују се и изборни *Култура јовора* 2+1 у трећем семестру на Универзитету у Источном Сарајеву, односно обавезни *Култура јовора и писмености* 1+1 такође у трећем семестру на Универзитету у Бањалуци и изборни курс *Дјечије језичко стваралаштво* у петом семестру.

³ На Универзитету у Источном Сарајеву Студијски програм за разредну наставу организован је на Филозофском факултету на Палама и на Педагошком факултету у Бијелини по усаглашеном наставном плану.

⁴ Како главни задатак овог рада није проучавање наставних програма и њихових „курукулума“, чему ћемо у догледно вријеме извјесно посветити заслужену пажњу, него наставних планова, нисмо се бавили проблематиком вишеструког назива датих курсева, односно да ли су они организовани по узору на факултете из Федерације БиХ гдје се подразумева могућност избора тзв. језичког стандарда, гдје сви студенти слушају исти курс, а полагају по одређеном стандарду српски, хрватски или босански језик.

⁵ Сасвим је природно да се курс *Теорија књижевности* слуша као уводни, како је то случај на свим филолошким студијама, јер је он базичан за изучавање књижевности и он свакако мора бити сврстан у обавезне курсеве прије него *Књижевности за дјецу* која се бави само једним сегментом науке о књижевности, истина фундаменталним на овом студију.

⁶ На једном од састанака факултетских комисија којима је циљ био усаглашавање наставних планова на студијама разредне наставе у Републици Српској, а који су резултирали апсолутним усаглашавањем наставних планова два студија на Универзитету у Источном Сарајеву и великом подударношћу овог плана са планом студија на Филозофском факултету у Бањалуци, представник једног факултета изнио је мишљење да је бесмислено да студенти разредне наставе слушају било какве курсеве из српског језика и математике кад су те предмете имали кроз цијело своје дотадашње школовање.

Дакле, на Универзитету у Источном Сарајеву пет курсева је посвећено српском језику и књижевности, а на Универзитету у Бањој Луци шест, с тим да је укупни фонд часова на тим курсевима отприлике подједнак. Узевши у обзир укупни број предмета на овим студијама то износи мање од десет посто. Овај се проценат вјештачки повећава курсевима из методике српског језика и књижевности, који спадају у друго научно поље и представљају потпуно различиту научну дисциплину⁷. Посебно је интересно да студенти на НУБЛ-у у петом и шестом семестру имају курсеве *Методика насџаве српског језика и књижевности 1 и 2*, којим се у једном сегменту обрађује научно поље које није заступљено на њиховом студију, односно српска књижевност или књижевност уопште⁸.

Посебан феномен представља курс *Методика насџаве њочетног читања и писања*. Заиста је нејасно којој научној области ова дисциплина припада. С обзиром да дјеца уче читати и писати у другом полугодшту првог разреда, а пракса каже да их велика већина прије поласка у школу зна читати и писати, али накарадно, овај предмет је заиста један од фундаменталних за будуће професоре разредне наставе, али опет није јасно како може постојати методика за нешто што се не изучава као посебна дисциплина. У *Насџавном плану шројодишње учитељске школе у Сарајеву* из 1886. године постоји у све три године наставни предмет *Калиграфсја*, који је у плану Државне учитељске школе у Сарајеву из 1900. године преименован у *Краснопис*, а у плановима учитељских школа из 1949. и 1956. године замијењен је предметом *Црџање и лијејо писање* и нажалост нема га ни у плану из 1962. године, као ни у наставним плановима двогодишње педагошке академије из Сарајева.

Може ли *Методика њочетног читања и писања* замијенити *Лијејо писање* или нам оно уопште и није битно у времену кад већина глаголом

⁷ Проблем са методикама је веома сложен. Методичари сматрају да је то посебна наука са врло издиференцираним сегментима. С друге стране, ако се посматра као струка којом се потпомаже основна дисциплина из које произилазе, сви професори методике по основном студију су професори из специфичне научне дисциплине, онда се методика не може посматрати нити сматрати засебном научном дисциплином.

⁸ И овај проблем је веома сложен. Веома је тешко објаснити колегама из других научних области огромну разлику у проучавању језика и проучавању књижевности. Проблем је додатно усложњен чињеницом да се наставни предмет у основној и средњој школи заиста зове *Српски језик*, мада је половина његовог садржаја заправо посвећена проучавању књижевности.

писати означава куцање текста на рачунару? Данас је скоро и немогуће срести студента који има лијеп и уредан рукопис. Како од таквих будућих професора онда и можемо очекивати да ученике науче лијепом или бар исправном писању слова, нарочито ћириличних? Проблем додатно усложњава амбиција родитеља да им дјеца прије школе „науче читати и писати“, дакле прво ученике треба одучити од наученог, да би се започело са трансфером позитивног знања, али питање је ког?

Заиста је парадоксално објашњавати да студенти не могу за два семестра савладати материју која им је неопходна за петогодишњи рад на часовима српског језика, а од укупно 900 часова у тих пет година бар пола ће бити посвећено часовима из језика. Иста је ствар са књижевношћу. Методичка знања⁹ могу им помоћи у припреми и вођењу часа, али не у анализи градива коју треба предочити ученицима. Они заправо већину градива које треба да пренесу ученицима и не изучавају на студију¹⁰.

Дакле, у Републици Српској школујемо *Професоре* разредне наставе, не учитеље, које не научимо како да своје ученике уче да пишу, како да ученицима пренесу основна знања из српског језика и књижевности, јер немају времена да их уопште стекну на студију, чиме је наставним планом предвиђених 900 часова наставе из овог предмета за пет година колико преофесори разредне наставе раде са ћацима, додатно обесмишљено. У овој анализи нисмо се бавили осталим предметима који су заступљени Наставним планом студија Разредне наставе, јер за то неопходна шира опсервација, као што је и овај рад тек предлог за обимнију и значајнију студију чији ће првенствени циљ бити анализа наставних

⁹ Методика се у учитељским школама појављује тек у Наставном плану из 1939. године кроз предмет *Специјална методика и практичне вештине* заступљен у трећем и четвртм разреду, 1949. и 1956. године у плану два завршна разреда постоји предмет *Методика и школски рад*, а истоимени наставни предмет постојао је и у плану из 1962. године, али само у четвртм разреду. У плану двогодишње Педагошке академије из Сарајева од 13 предмета чак девет су методике истина у четири случаја комбиноване са музичким, ликовним и физичким васпитањем и ППД-ом.

¹⁰ Поготово је ово видљиво у петом разреду гдје наставни планови уопште нису усклађени са стручном квалификацијом предавача. Уџбеници, најчешће посуђени из Србије, гдје основна школа траје осам година, а са ученицима од петог разреда раде наставници, од ученика подразумевају знања која им професори разредне наставе просто нису у могућности да пренесу, јер нису за њих обучени. Настава српског језика подразумева знања која може посједовати тек професор српског језика и књижевности, а још горе стање је са наставом математике.

програма анализираних курсева, али и неких других који попуњавају наставни план овог интердисциплинарног и неефикасног студијског програма.

ЛИТЕРАТУРА

- ПЕЈИЋ 2008: Р. Пејић, настава педагогије у плану учитељских школа у Босни и Херцеговини, у зборнику: *Сто двадесет њет љодина високог образовања у Босни и Херцеговини*, Научни скупови књ. 2/2, Филозофски факултет Пале, 379-396.
<http://www.nubl.org/newsite/index.php/ba/fakulteti/fakultet-za-drustvene-nauke/razredna-nastava>, 11. 7. 2013.
<http://www.pfb.unssa.rs.ba/docum/NastavniPlanRazrednaBolonja2009.pdf>, 11. 7. 2013.
<http://www.unibl.org/>, 11. 7. 2013.
<http://www.rpz-rs.org/21/rpz-rs/NPP/za/osnovno/obrazovanje/i/vaspitanje#.UeBGKKyROSo>, 11. 7. 2013.

